Одеська
обласна бібліотека
для юнацтва

Департамент культури, національностей, релігій та
охорони об'єктів культурної спадщини
Одеської облдержадміністрації
Одеська обласна бібліотека для юнацтва

Україна неймовірних талантів

Вип. 1

Бібліографічний покажчик

Одеса - 2023

Знайомимося, пишаймося видатними українцями [Текст]: бібліогр. покажч. : Вип. 1. / Департамент культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одес. облдержадмін., Одес. обл. б-ка для юнацтва, інформац. – бібліогр. від. ; [підгот. Л.Г. Сухарева ; техн. ред. Т. О. Величко ; відп. за вип. О.А. Чоловська]. – Одеса, 2023. – 39 с.

Основна мета бібліографічного покажчика – показати українців як учасників розвитку світових тенденцій, успішних проєктів та здобутків на світовому і міжнаціональному рівні.

В ньому представленні відомі особистості українського походження, у тому числі й одесити, які стали знаменитими у всьому світі в різних галузях: наука, техніка, культура, медицина, IT-технології, спорт, мистецтво тощо. Перший випуск присвячений діячам у галузі науки і техніки.

Матеріали розміщено в абетковому порядку прізвищ вчених та винахідників.

Видання буде корисне учням, студентам, викладачам, бібліотечним фахівцям та читачам, які цікавляться історією України, її видатними постатями.

Електронна версія покажчика розміщена на сайті Одеської обласної бібліотеки для юнацтва: **https://mayakovka.od.ua/?page_id=285#gsc.tab=0**

Підготувала: Л. Сухарева, головний бібліограф ІБВ

Відповідальна за випуск: О. Чоловська

Технічний редактор: Т. Величко

Від укладачки

Кожна країна має героїв, які своїми вчинками, знаннями прославили державу. Україна також є батьківщиною відомих учених, винахідників, науковців, чиї досягнення змінили світ і довели, що українці – багата на таланти нація. Їх теоретичні розробки, винаходи та відкриття стали поштовхом для подальшого розвитку сучасної техніки, нових технологій та напрямів досліджень у різних галузях науки.

Вони пізнали злети й падіння, славу та забуття, здійснення мрій і глибокі розчарування. Чимало з них у розквіті творчих сил зазнали утиснення від влади та вимушено покинули Батьківщину. Вони були різними за характерами, походили з різних верств населення. Однак, усі самовіддано любили рідну Україну. Які б життєві обставини не складалися, але таланти не пропали, збагатили світ науковими знаннями. Дякувати долі, що сьогодні ми маємо можливість користуватися їх надбаннями, пишатися нашими земляками, на їх справах виховувати молоде покоління.

Молодь повинна бачити перед собою приклад, втілений в успіхах і досягненнях знаменитих людей, які є або були їх співвітчизниками. Ці люди є прикладом для нашої молоді: «Ти можеш досягти всього, якщо справді цього бажаєш».

"Звідки береться інноваційне мислення? Я думаю, це настрій. Треба вирішити: ми спробуємо зробити по-іншому".

Ілон Маск

Балабуєв Петро
(1931 - 2007)

Петро Балабуєв - визнаний у світі авіаконструктор. Доктор технічних наук, професор, Герой Соціалістичної Праці, Герой України, Заслужений діяч науки і техніки України, лавреат Державних премій України в галузі науки і техніки, премії Міжнародної організації цивільної авіації ім. Е. Ворнера, повний кавалер ордена «За заслуги», має Орден князя Ярослава Мудрого.

Петро Балабуєв народився 23 травня 1931 року на хуторі Валуйське Станично-Луганського району Луганської області. У 1938 році пішов до школи, але навчання перервала війна. У 1943 році гестапівці розстріляли батька – він був партизаном. На плечі 12-річного хлопчика ліг тягар турботи за матір та двох сестер. У важкі повоєнні роки він продовжив навчання, а після закінчення середньої школи у 1948 році обрав, престижну в ті роки, професію авіаційного інженера. Він вступів до Харківського авіаційного інституту на факультет літакобудування.

У 1954 року Петро Балабуєв їде до Києва. Його було призначено на посаду інженера-конструктора в ОКБ Олега Антонова, який, майже одразу, звернув увагу на молодого фахівця. І вже за рік Балабуєв з конструкторської роботи переходить до організації виробництва літаків.

Балабуєв розробив основи проєктування сучасних пасажирських і транспортних літаків, багатоцільових літаків народно-господарського застосування, важких транспортних літаків, що базуються на ґрунтових аеродромах. Брав участь у створенні 100 типів та модифікацій літаків «Ан», серед них: Ан-22, Ан-72, Ан-74, Ан-32, Ан-28, а також був головним конструктором літака Ан-124.

Під його керівництвом створені літаки нової конструкції: Ан-225, Ан-70, Ан-38, Ан-140. Балабуєв – фундатор вітчизняної наукової школи автоматизації проєктування та конструювання транспортних літаків. У 1968 році О.К. Антонов призначив його своїм заступником, а з 1971 року – головним конструктором, першим заступником Генерального конструктора. 15 травня 1984 р. П.В. Балабуєва призначають Генеральним конструктором ОКБ.

У 1985 році було поставлнено завдання створити літак надвеликої вантажопідйомності для забезпечення створення багаторазової космічної системи. На це було здатне тільки ОКБ імені О.К. Антонова. На базі відпрацьованої конструкції неперевершеного «Руслана» з'являється гігант Ан-225, напередодні першого польоту якого (21 грудня 1988 року) сам П.В. Балабуєв дав йому тендітну назву «Мрія» і сказав: «Мрія – це нескінченність людської думки та бажання, те, що веде нас уперед та ніколи не зникне, допоки людина живе на планеті».

Під час російського вторгнення в Україну 27 лютого 2022 року в результаті повітряної атаки російських окупантів на аеропорт Гостомель під Києвом літак Ан-225 «Мрія», один із найбільших та найпотужніших літаків у світі, був спалений. На момент вторгнення літак перебував на ремонті в аеропорту Гостомель, тому не встиг вилетіти з України. 7 листопада 2022 року генеральний директор ДП «Антонов» Євген Гаврилов заявив про початок будівництва другого літака Ан-225 «Мрія». За його словами, на цей час другий літак «Мрія» уже готовий час на 30%.

Вибрані праці

Балабуєв П. В. Концепція створення сучасних реактивних регіональних пасажирських літаків [Текст] / П. В. Балабуєв . - Харків : ХАІ, 2020. - 253 с.

Балабуев П. В. Опыт применения композиционных материалов в транспортной авиации [Текст] / П. В. Балабуєв // Композиционные материалы : сб. науч. тр. – К. : ИЭС им. Е. О. Патона, 1991. – С. 27 – 36.

Балабуев П. В. У пошуках гармонії [Текст] / П. В. Балабуев . – К. : Авико – Пресс , 2015 . – 328 с.

Література

Каряка В. Балабуєв Петро Васильович [Текст] / В. Каряка . Енциклопедія Сучасної України / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. — Т. 2 : Б — Біо. — 126 с.

Кубальський О. Балабуєв Петро Васильович [Текст] / О. Кубальський. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наукова думка, 2003. — Т. 1 : А — В. — С. 171.

Скосарєва Л. Він був людиною слова. Не терпів брехунів і базік [Текст] / Л. Скосарєва // Урядовий кур'єр . — 2023. — № 28 (10 червня).

Цепляєва Т. Авіаконструктор світового значення [Текст] / Т. Цепляєва // За Авіакадри . — 2016 . — № 6 (30 червня).

Web-бібліографія

Грачов С. Генеральний конструктор Петро Балабуєв – видатний послідовник Олега Антонова. До 90-річчя від дня народження та 75-річчя створення ОКБ [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://kpi.ua/balabuev . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 27. IV. 2021. - Перевірено: 10.12. 2023.

Зеленіна О. Чи відродиться «Мрія» Петра Балабуєва? [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: http://surl.li/snmli. - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 23. V. 2023. - Перевірено: 10.12. 2023.

Китаїва Є. Людина-революція: Пам'яті новатора української авіації Балабуєва [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://www.5.ua/suspilstvo/liudyna-revoliutsiia-pamiati-novatora-ukrainskoi-aviatsii-146128.html . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 23. V. 2017. - Перевірено: 10.12. 2023.

Федорук О. Людина, яка зберегла авіапромисловість України: історія перемог авіаконструктора Петра Балабуєва [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/49v0ghh . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 21. VIII. 2019. - Перевірено: 10.12. 2023.

Бобонич Петро
(1942)

Петро Петрович Бобонич народився в смт. Міжгір'я Закарпатської області 19 червня 1942 року в сім'ї службовців. У 1949 році став учнем Міжгірської середньої школи, яку закінчив в 1959 році та два роки працював лаборантом у цій школі. До Ужгородського державного (сьогодні — національний) університету вступив у 1961 році.

З першого курсу його призвали на військову службу. З 1964 року продовжував навчатися на фізико-математичному факультеті (згодом фізичному). Закінчив Ужгородський державний університет (УжДУ) за спеціальністю «фізика». З 1974 року працював в УжДУ на посаді інженера, а далі на посадах молодшого та старшого наукового співробітника.

Автор понад 150 наукових статей, тез, доповідей та матеріалів, методичних посібників і підручників.

Бобонич запропонував глюкометр у вигляді наручного годинника, за допомогою якого хворий на діабет може оперативно виміряти рівень глюкози у крові. Працював на кафедрі твердотільної електроніки фізичного факультету Ужгородського національного університету. Із 1976 року запатентував понад 25 медичних й фізико-технічних пристроїв, попри те, що не був фаховим медиком. Ідею детектора рівня глюкози почав розробляти, коли 2003 року на цукровий діабет захворіла його дружина. З того часу у винахідника назбиралося 10 патентів на різні моделі пристрою. Серед них є неінвазійний глюкометр, тобто такий, який можна встановити на мобільні гаджети та безконтактно виміряти рівень цукру в крові, не проколюючи шкіру та не використовуючи кров для аналізу. Він трохи завбільшки мобільного телефону, складається із пластмасової кліпси зі світлоприймачами і діодами, які підключені до мультиметру – приладу для електронних вимірювань.

Кліпса кріпиться до вуха чи пальця. Через кровоносні судини проходить інфрачервоний промінь від світлодіода до фотоприймача й подає відомості про рівень глюкози на монітор апарата. Треба зазначити, глюкометр Бобонича дає найменшу серед усіх відомих глюкометрів похибку — 15%.

Також він автор оптичного томографа для діагностики захворювання молочної залози жінок. Цей прилад надає можливість діагностувати захворювання без застосування рентгенівського проміння, яке є шкідливим для людей.

Вибрані праці

Бобонич П. Бобонич Е. Використання фотоперетворювачів електричного струму [Текст] / П. Бобонич , Е. Бобонич // Науковий вісник Ужгородського ун - ту. - Серія — Фізика , 2002. - Вип. 12. — С. 53-54.

Бобонич П. Фотоприймачі з інверсією знаку електрорушійної сили [Текст] / П. Бобонич // Винахідник і раціоналізатор — 2005. — № 5. — С. 4.

Бобонич П. Фізичний принцип дії моніторингу глюкози крові [Текст] / П. Бобонич // Винахідник і раціоналізатор — 2005. — № 5. — С. 5.

Бобонич П. Світлий шлях / П. Бобонич [Текст] // Українська технічна газета. — 2008. — № 19-20. — С. 17.

Література

Шутко М. Бобонич П. Ужгородський винахідник Петро Бобонич створив прилад, який допоможе діабетикам [Текст] : [інтерв'ю / вела М. Шутко] / П. Бобонич // Новини Закарпаття. — 2007. — № 55-56 (19 травня). — С. 18.

Ворошилов О. Незалежні як сонце [Текст] / О. Ворошилов // Старий замок. Паланок. — 2008 . - № 23, (19-25 червня) . - с. 5, 18.

Мартин В. Глюкометр із … прищіпки для білизни [Текст] / В. Мартин // РІО . -2007. — № 28 (483), (21 липня). — С. 15.

Нірода О. Глюкометр у вигляді наручного годинника винайшов угородський вчений [Текст] / О. Нірода // Ужгород. — 2012. — № 9. –С. 5.

Петруляк І. Наш земляк відомий серед науковців [Текст] / І. Петруляк // Верховина. -2009. — № 70 (17 вересня). — С. 3.

Русин С. Петро Бобонич винайшов глюкометр для дружини [Текст] / С. Русин // Газета по-українськи. — №2008 . - № 184 (8 жовтня). - С. 11.

Web-бібліографія

Бобонич Петро [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://tobm.org.ua/bobonych-petro-petrovych/ . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 2. XII. 2023. - Перевірено: 11.12. 2023.

Дяковський А. 4 винаходи українських учених, що змінили світ [Електронний ресурс]. - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/3JeWKNu-12-10-2020 . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 12.X.2020. - Перевірено: 11.12. 2023.

Мороз В. Мобільний глюкометр розробив ужгородський винахідник Петро Бобонич [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу:https://bit.ly/3Jfy2MW . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 6.V.2020 . - Перевірено: 11. 12. 2023.

Павлюк О. Домашній прилад для вимірювання цукру в крові та томограф для виявлення… раку [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/3xsmRxv. - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 26. III. 2017 . - Перевірено: 11. 12. 2023.

Ваксман Зельман - Абрахам
(1888 – 1973)

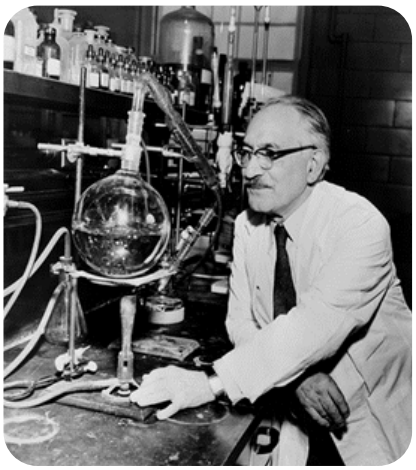

Один із п'яти геніїв світової мікробіології та імунології, які народжені в Україні. Бохімік, мікробіолог, фармаколог. Нобелівська премія з фізіології та медицини (1952 р.) «За відкриття стрептоміцину, першого антибіотика ефективного в лікуванні туберкульозу». Дійсний член НАН США (1942). Кавалер ордена Почесного легіону у Франції.

Ваксман народився у маленькому українському містечку Прилуки 2 липня 1888 р. у забезпеченій родині. За законами царської Росії, Ваксман, як єврей за походженням, мав обмежену можливість отримати гарну освіту. З 5 років майбутній науковець відвідував хедер (єврейську школу), з 10 років мати наймала репетиторів з Вінниці, які навчали географії, історії, математиці, російській, французькій та німецькій мовам. Зельман навчався дуже добре, і всі вважали, що він стане вчителем. Для подальшого навчання він поїхав в Одесу і у 1910 році склав тут екстерном іспити про закінчення гімназії № 5. Знову постало питання про продовження освіти, проте вирішити його в Росії було практично неможливо. Ваксман емігрує до США, де його родичі володіли невеличкою фермою в штаті Нью-Джерсі.

Живучи на фермі, Зельман Ваксман зайнявся пошуком відповідей на запитання про циклічність життя в природі. 1915 року він став громадянином США. І того ж року, після закінчення сільськогосподарського коледжу, в якому вивчав мікробіологію, отримав ступінь магістра природничих наук. Як згадував Зельман пізніше, праця на землі пробудила в ньому бажання з'ясувати хімічні та біологічні особливості грунту. На нього сильно вплинула сімейна трагедія: у 9-річному віці від дифтерії загинула двоюрідна сестра Зельмана Мішха – ліки просто не встигли вчасно доправити з Києва. Хто б міг подумати, що менш ніж за півстоліття цей чоловік із простого українського села зробить ці медичні препарати загальнодоступними.

У Каліфорнійському університеті в Берклі у 1918 р. отримав ступінь доктора філософії, після чого був професором у Рутгерсі.

Ваксман став провідним спеціалістом в області мікробіології ґрунту, він досліджував біохімію ґрунту та взаємозв'язки між організмами у процесі його формування. У 1932 р. Американська національна асоціація боротьби з туберкульозом звернулася до нього з проханням вивчити процес руйнування палички туберкульозу у ґрунті. Протягом 4 років Ваксман та його колеги досліджували близько 10 тисяч різних ґрунтових мікробів у пошуках антибіотиків, що могли б руйнувати бактерії, не заподіюючи шкоди людині. Так у 1940 році вони виділили актиноміцин, який виявився високотоксичним антибіотиком. Через два роки учені відкрили стрептотріцин — антибіотик, високоефективний щодо збудника туберкульозу. Після декількох років тестування та допрацювань у 1946 році, перейменований на стрептоміцин, його стали широко використовувати. Цей препарат виявився особливо цінним, через те що був ефективним щодо бактерій, стійких до сульфаніламідних препаратів та пеніциліну.

1952 р. ім’я Зельмана Ваксмана, уродженця Вінниччини, стало відомо всьому світові: його нагородили Нобелівською премією.

ЮНЕСКО занесла його ім’я до списку 100 найвидатніших наукових діячів людства, назвала «благодійником людства».

Мікробіологічний фонд заснував Премію імені Зельмана Ваксмана, яку присуджує Національна академія наук США науковцям за видатні досягнення в галузі мікробіології.

Однак, чи не найдорожчою нагородою для Ваксмана стало визнання сотень тисяч хворих, які були врятовані завдяки стрептоміцину.

На виручені від патенту кошти «батько антибіотиків», (власне він запровадив у науковий обіг терміни «антибіоз» і «антибіотик»), заснував Інститут мікробіології да допомагав емігрантам із Радянського Союзу облаштуватися у США.

В 1924 році подружжя Ваксманів разом із сином Байроном вирушає в мандрівку Європою. Після відвідин Італії та Швейцарії Зельмана тягне на Батьківщину. В липні він прибуває до Вінниці, а потім до Нової Прилуки. Пізніше Ваксман ще раз відвідав Нову Прилуку в 1929 році. Будучи вже відомим ученим, він отримав дозвіл на в'їзд до СРСР від радянського повпреда в Стокгольмі. До нього приєдналась також дружина і син. Наприкінці життя він пише листа до Вінниці (там мешкала його родичка Мілка Койфман), в якому розповів про своє життя у відставці, про єдиного сина, який також став професором мікробіології й директором інституту мікробіології. Ваксман багато розпитував про Вінницю. Нажаль, побувати на Батьківщині йому більше не судилось. Та й досить довгий час про нього тут мало хто знав. Тільки на початку 2000-х в Новій Прилуці встановили меморіал на честь видатного земляка. На відкриття меморіалу приїжджав його син Байрон Ваксман.

Помер американський учений українського походження 16 серпня 1973 року в Хайєнісі (Массачусетс).

Вибрані праці

Зельман Ваксман – автор та співавтор понад 500 наукових праць, 28 монографій, оглядів, мемуарів. У його доробку кілька біографій вчених, життям яких він захоплювався.

Waksman Z. My Life with the Microbes; Simon and Schuster : New York, 1954; 364 p. **doi: https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.271350/page/n11/mode/2up?view=theater**

Waksman Z. Principles of Soil Microbiology; Williams & Wilkins Co: Baltimore, 1927; 897 p. **doi: https://doi.org/10.2134/agronj1928.00021962002000110014x**

Література

Абліцов В. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті [Текст] / В. Абліцов . – К. : КИТ, 2007. – 436 с.

Баніт А. Наш земляк – лауреат Нобелівської премії [Текст] / А. Баніт // Подільский еврейский альманах. – Вінниця : ГОО «Поділля-2000», 2002. – 140 с.

Довгий С., Литвин В. Зельман Абрахам Ваксман [Текст] / С. Довгий, В. Литвин // Енциклопедичний довідник «Лауреати Нобелівської премії». 1901 – 2001. – К.: Український видавничий центр, 2001 . – С. 279.

Кострица М. Ваксман Зельман-Абрахам [Текст] / М. Кострица. Енциклопедія Сучасної України / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. — Т. 2 : Б — Біо. — С. 34 .

Кучер В. , Роговий О. Зельман Абрахам Ваксман [Текст] / В. Кучер, О.Роговий . – Вінниця : ТОВ «ІТІ», 2003. – 96 с.

Кушнєрова М. Зельман Ваксман - видатний вчений, якому світ завдячує за відкриття стрептоміцину [Текст] / М. Кушнєрова // Укр. пульмонол. журнал. 2013, № 2, С. 67–71.

Опімах С. Виходець із України Зельман Абрахам Ваксман – видатний вчений, Нобелівський лауреат, родоначальник стрептоміцину та сучасної ери протитуберкульозної хіміотерапії [Текст] / С. Опімах // Український пульмонологічний журнал. 2023, № 4.- С. 65-73.

Пустіва В. Автор стрептоміцину – подолянин [Текст] / В. Пустіва // Аптека Галицька. – 2003. – № 20. – С. 27.

Юр М. Зельман Абрахам Ваксман [Текст] / М. Юр. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наукова думка, 2003. — Т. 1 : А — В. — С. 428.

Web-бібліографія

Дейнека С. Виходець з України, який винайшов ліки від туберкульозу [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу:**http://surl.li/imykh.** – Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 21. II. 2023 . - Перевірено: 11. 12. 2023.

Ротар Д. Шлях у науку лауреата Нобелівської премії Зельмана Ваксмана [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/43SAp1u. – Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 16. V. 2015 . - Перевірено: 11. 12. 2023.

Геркалюк М. Винахідник антибіотику, що переміг туберкульоз або як вінничанин Нобелівську премію отримав [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/3UdwZ6u. – Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 23. I. 2018 . - Перевірено: 11. 12. 2023.

В'язовська Марина
(1984)

Українська математикиня, кандидат фізико-математичних наук (2010 р.), доктор природничих наук (2013 р.). Друга жінка (після Мар'ям Мірзахані), що отримала Медаль Філдса (2022) за елегантне розв'язання частини 18-ї задачі про пакування куль проблеми Гільберта у 8-вимірному просторі.

Марина В’язовська народилася (1984 р.) і виросла в Києві. Там вона навчалась у Київському природничо-науковому ліцеї № 145, беручи участь у математичних олімпіадах. Батько Марини був хіміком і на рубежі 80-90-х років працював на заводі ім. Антонова. Дівчина закінчила механіко-математичний факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка, де була найкращою студенткою курсу.

У середині минулого століття вчені зрозуміли, що теорія передачі інформації тісно пов’язана з задачею про найщільніше пакування куль. Адже саме завдяки вирішенню цієї задачі можна знайти спотворений сигнал.

Марина каже, що розв’язувала задачу передовсім через любов до математики, а не через думки про її практичне застосування.

Однак, деяку практичну користь це рішення може мати. Якщо ми передаємо сигнал по каналу, там завжди є шум. Наш сигнал ми можемо уявити як точку у багатовимірному просторі. Наприклад, у 24-вимірному. Можна уявити, що в багатовимірному просторі є велика коробка. У ній ми збираємо наші кодові слова. Ми хочемо, щоби вони були на великій відстані одне від одного. Тобто, якщо один сигнал спотвориться, ми все одно не зможемо його переплутати з іншим. Бо той спотворений буде розташований неподалік від іншого, який ми послали. Якщо відстань між кодовими словами велика, ми можемо вгадати, який саме з наших сигналів спотворився. Ось така проста модель, яку запропонував Шеннон на початку 50-х років, пов’язує теорію кодування з упаковками куль.

Марина В’язовська – неймовірно талановита науковиця, вона не тільки розв’язала задачу, яку не могли розв’язати 405 років, а й зробила це, на думку своїх колег, «приголомшливо просто». Для В’язовської медаль Філдса - вже дев'ята міжнародна нагорода за її роботу. Ще у 2016 р. Марина отримала «Премію Салема 2016», яку щорічно присуджують молодому математику за видатні результати досліджень у сфері наукових інтересів Рафаеля Салема. Ця премія є аналогом Нобелівської для математиків.

Доля Марини В’язовської – приклад того, що бажання здійснюються, якщо над ними працювати. Вже з 2013 року розпочалася блискуча європейська кар’єра української математикині. Спершу її публікації з’явилися в знаних математичних журналах, а у 2015 році Марина здобула ступінь доктора математичних наук в університеті Бонна. Після цього наукова кар’єра українки розвивалася, як у кіно: вона працювала над дослідженнями в знаменитому Гумбольдтівському університеті в Берліні, а 2018 року стала професоркою у Федеральній політехнічній школі Лозанни, здобувши це вчене звання в доволі молодому віці – 33 роки.

Попри життя у Європі Марина серцем з Україною. 13 липня 2022 року Марина була нагороджена орденом України «За заслуги» I ступеня — за визначний особистий внесок у розвиток світової науки, популяризацію вітчизняної математичної школи, зміцнення авторитету Української держави.

Отримуючи світову премію, медаль Філдса, під час своєї промови Марина сказала, що присвячує її харківській математикині та волонтерці Юлії Здановській, що була вбита російськими окупантами.

Вибрані праці

Bondarenko, A., Radchenko, D., **Viazovska, M.** Optimal asymptotic bounds for spherical designs; Annals of Mathematics, № 78 . - 2013 ; p.p. 443–452, **MR 3071504, arXiv:1009.4407, doi:10.4007/annals.2013.178.2.2**

Viazovska, M. The sphere packing problem in dimension; Annals of Mathematics, № 3. - 2017 ; p.p. 991–1015, **MR 3071504, arXiv:1009.4407doi:10.4007/annals.2017.185.3.7**

Cohn, H., Kumar, A. , Miller, S., Radchenko, D., **Viazovska, M.** The sphere packing problem in dimension; Annals of Mathematics, №85. - 2017 ; p.p. 1017–1033, **arXiv:1603.06518, doi:10.4007/annals.2017.185.3.8**

Cohn, H., Kumar, A., Miller, S., Radchenko, D. , **Viazovska, M.** Universal optimality of the *E*8 and Leech lattices and interpolation formulas; Annals of Mathematics , № 3 . – 2022; p.p. 983-1082. **arXiv:1902.05438v3.**

Література

Десятерик Д. Найпростіша наука: [інтерв'ю з канд. фізико-математичних наук, д-ром природничих наук М. В'язовською / записав Д. Десятерик] [Текст] // День , 1917. - № 38-39.

Загородній М. Математика – це проста наука [інтерв'ю з канд. фізико-математичних наук, д-ром природничих наук М. В'язовською / записав М. Загородній] [Текст] // Українська правда , 2022 . – 19 жовтня.

Web-бібліографія

Бросаліна А. В'язовська Марина Сергіївна: Загадка двадцятичотирьохвимірного простору [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: **https://stemisfem.org/node/498** . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 22. VI. 2021 . - Перевірено: 5. 10. 2023.

Гамалій І. Українка Марина В'язовська отримала найпрестижнішу світову премію з математики [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: **https://bit.ly/43XEMID**. - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 5. VII. 2022 . - Перевірено: 5. 10. 2023.

Сидоржевський М. В'язовська: Хочу використати премію на підтримку України [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: **https://bit.ly/49vLnuX** . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 7. VII. 2022 . - Перевірено: 6. 10. 2023.

Стець А. Українська вчена Марина В’язовська здійснила прорив у математиці [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/3Jb1mnA. - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 15. V. 2019 . - Перевірено: 6. 10. 2023.

Указ Президента України №496/2022. Про нагородження М.Вязовської орденом «За заслуги» [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://www.president.gov.ua/documents/4962022-43293. - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 22. VII. 2022 . - Перевірено: 6. 10. 2023.

Український математик В'язовська отримала "Премію Салема" [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/4avWOEo- Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 26. VI. 2017 . - Перевірено: 6. 10. 2023.

Гоффман Роальд
(1937)

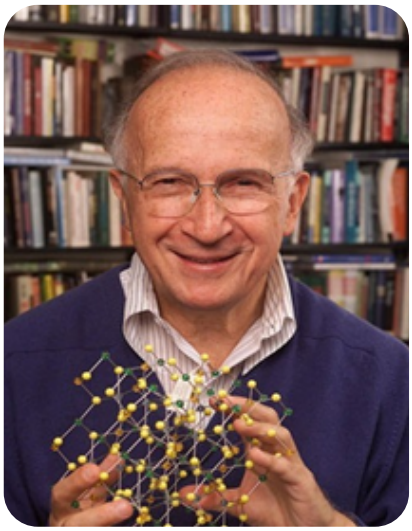

Видатний американськийхімік (органічна та квантова хімія), учений українсько-єврейського походження. Сформулював квантову теорію протікання хімічних реакцій та окреслив напрямок для подальшого розвитку хімічних експериментів. Лауреат Нобелівської премії (1981р.) «за розробку теорії протікання хімічних реакцій», що значно розширює можливості для планування хімічних експериментів.

Народився Гоффман у містечку Золочів на Львівщині, яка належала на той час Польщі. Назвали його на честь скандинавського полярного дослідника Амундсена. Батько, Хіллель Сафран, після закінчення Львівської політехніки працював дорожнім інженером, а мати, Клара Розен, була вчителькою. Не виповнилося хлопцеві ще й чотирьох років, як гітлерівські війська вступили у Золочів, і малий Роальд разом з батьками опинився у гетто, а згодом їх перевели у табір примусової праці. У січні 1943 Сафрану вдалося таємно вивести дружину і сина на волю. Їм надав притулок вчитель-українець Микола Пилипович Дюк із села Унева Перемишлянського району на Львівщині. Він заховав утікачів у тісній комірчині на горищі школи. Звідти крізь вузьку щілину спостерігав хлопчина за усім, що діялося на подвір'ї, а свої спогади, вже будучи дорослим, висловив у вірші «Поле зору». У напівтемному приміщенні мама почала вчити сина грамоті та географії. У червні того ж року Хіллель Сафран підготував втечу з табору ще кількох чоловік, але нацисти розкрили змову і знищили організаторів. Подумки повертаючись до тих подій, Роальд в одному із своїх віршів про дитинство напише: «Мені було п'ять, коли жахлива звістка прийшла до нас на горище, і я плакав, і плакала мама... 80 із 12000 євреїв вижили у нашому містечку». Після звільнення у червні 1944 року Роальд разом з матір'ю перебирається до Польщі — спочатку в Перемишль, а потім до Кракова. Там Клара зустріла Пола Гофмана, дружина якого теж загинула у роки окупації.

Основні наукові дослідження Роальд Гоффман здійснив у Гарвардському та Корнельському університетах, де йому разом з хіміком Вуддвором на основі аналізу орбітальної симетрії вдалося виявити стійку і надзвичайно важливу закономірність перебігу хімічних реакцій. Завдяки відкритому хімічному закону можна математично передбачити та зафіксувати характер перебігу реакції між органічними сполуками. Це одне з найбільших теоретичних відкриттів в органічній хімії у повоєнний період. Теоретичні узагальнення Р. Гоффмана знайшли практичне втілення у медицині та промисловості — у синтезі нових лікарських засобів і хімічних сполук. 25-річному Р. Гоффману вчена рада Гарвардського університету присуджує ступінь доктора хімічних наук. А в 1981-му, коли вченому виповнилося 44 роки, він, разом з японським хіміком Зеніті Фукуі, стає лавреатом Нобелівської премії з хімії — «за розробку теорії перебігу хімічних реакцій, створену ними незалежно один від одного».

Співробітництво професора Роалда Гоффмана з українськими вченими інтенсивно продовжується і по теперішній час. Зокрема, у грудні 2013 року Р. Гоффман був одним з підписантів «Звернення світової академічної спільноти» на підтримку демократичних процесів Революції Гідності в Києві. У березні 2022 року професор Гоффман ініціював підписання «Відкритого листа нобелівських лауреатів» із підтримкою українського народу та вільної незалежної держави Україна, яка протистоїть російській агресії (на даний час підписало понад 200 Нобелівських лауреатів, а також приєдналися президенти США Джиммі Картер, Барак Обама, Його Святість Далай-лама), що стало унікальним глобальним заходом.

Сам учений найбільше пишається тим, що він – учитель. І саме роботу з викладання вважає найбільшим внеском у розвиток науки. «Наука – це місток між викладанням і відкриттями, і моє життя було витрачено на побудову мостів», – пояснює професор. За час роботи викладачем у Гоффмана було 250 наукових співавторів, 50 аспірантів, тисячі студентів, 200 докторантів. «Вони з усього світу. Вони – моя наукова родина і я дуже щасливий, що вони в мене є», – так цінує своїх учнів та колег професор.

Професор Р. Гоффман з особливою турботою ставиться до молоді, зокрема й українських студентів, намагається завжди бути для них джерелом істини, правди, волі, освіти.

Вибрані праці

Hoffmann R. , Woodward R. The Conservation of Orbital Symmetry; Angewandte Chemie International, 1969 ; p. p. 781-932.
doi: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/anie.196907811

Hoffmann R. Solids and Surfaces: A Chemist's View of Bonding in Extended Structures; VCH Publi shers : New York, 1991; 160 p.
doi: https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA196638.pdf

Література

Бондарчук П. Гофман (Хофман, Hoffman) Роалд [Текст] / П. Бондарчук // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України . — К. : Наукова думка, 2004. — Т. 2 : Г — Д. — С. 178.

Гладишевський Є. Гоффман Роальд [Текст] / Є. Гладишевський // Енциклопедія сучасної України / ред. кол.: І. М. Дзюба та ін. ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001–2023. – Т.6 : Го-Гу. – С. 337.

Чекман І. Американський учений із Золочева[Текст] / І. Чекман // Вісник НАН України. — 2007. — № 7. — С. 48—50.

Web-бібліографія

Бондаренко С. Наш Нобелівський лауреат. Віват! [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://jew-observer.com/pod-znakom-nobelya/nash-nobelivskij-laureat-vivat/ . – Загол. з екрану. – Мова : укр. – Опис засн. на версії, датов.: 6. VI. 2018. - Перевірено: 6. 10. 2023.

Ворожко Т. 80-річний нобелівський лауреат, який народився у Золочеві, хоче допомогти «Батьківщині - Україні» [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/43XxjcH. – Загол. з екрану. – Мова : укр. – Опис засн. на версії, датов.: 17. IX. 2017. - Перевірено: 6. 10. 2023.

Золочів відвідав лауреат Нобелівської премії Роальд Гоффман (відео) [Електронний ресурс]. – Електрон. відео дані. – Режим доступу : https://bit.ly/4aRUxDf . – Загол. з екрану. – Мова : укр. – Опис засн. на версії, датов.: 2. X. 2015. - Перевірено: 6. 10. 2023.

Ішутіна А. Нобелівський лауреат зі Львівщини. Роальд Гоффман – професор Корнельського університету [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/3VRemX6 . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 30. X. 2021 . - Перевірено: 5. 11. 2023.

Лось Г. Світоч сучасності Роалд Гоффман (Roald Hoffmann) – уродженець галицького Золочева, американський вчений, нобелівський лауреат [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/43UjmMs . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 18 . VII. 2022 . - Перевірено: 5. 11. 2023.

Лучканін В. Хімік і лірик [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://day.kyiv.ua/article/panorama-dnya/khimik-i-liryk. - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 17. VI. 2007. - Перевірено: 10.12. 2023.

Пугач О. Роальд Гоффман: «Україна – обітована земля мого серця»[Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://kpi.ua/hoffman . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 26. X I. 2017. - Перевірено: 5.11. 2023.

Кум Ян
(1976)

Американський програміст та підприємець українсько-єврейського походження, емігрант з України, розробник месенджера WhatsApp, виконавчий директор Facebook з 2014 року.

Ян Кум (англ. Jan Koum) народився 24 лютого 1976 у Фастові, на Київщині. Корені у Кума були єврейські. Ян був єдиною дитиною, батько працював будівельником, а мати була домогосподаркою.

Сім'я жила доволі бідно, траплялись моменти, що вони не могли оплатити навіть опалення чи електрику. Однак, як пізніше згадував Ян, спартанські умови, в яких був вихований майбутній мільярдер, зробили з нього сильнішу та амбітнішу людину. Кум досі з теплотою згадує своє дитинство. Цікаво, але у школі майбутній інженер цікавився не точними науками, а спортом. Хлопець любив грати у футбол, хокей, та особливо полюбляв заняття боксом.

Назва WhatsApp народилася спонтанно — її можна розшифрувати як простомовне «У чому справа?» або «Як справи?», а слово App також означає «додаток». За кілька місяців програма з'явилася в App Store, проте особливої популярності не здобула. Програму не завантажили і сотні разів, що привело Кума у відчай — він був готовий все полишити та спробувати влаштуватися хоч на якусь роботу, проте його умовили ще трохи почекати. Допоміг випадок — саме в цей час Apple реалізувала функцію push-повідомлень в iOS, і Кум швидко додав їхню підтримку в програму. Тепер користувачі могли миттєво сповіщати контакти про свої статуси. Кум перепрофілював WhatsApp в повноцінний месенджер і незабаром отримав чверть мільйона завантажень. Відтоді популярність проєкту почала рости високими темпами: чим більше з'являлося користувачів, тим швидше зростала абонентська база. WhatsApp не міг довго лишатися безкоштовним, тому що з ростом числа користувачів все більше грошей доводилося віддавати операторам мобільного зв'язку за підтвердження доставлення повідомлень.

Кум був категоричним противником введення в застосунок реклами в будь-якому вигляді. В результаті, розробникам довелося зробити завантаження програми платним.

Звичайно, навіть ціна в один долар змогла знизити швидкість приросту бази користувачів, проте, їхня кількість продовжувала стабільно зростати, особливо після того, як у WhatsApp з'явилася функція відправляння зображень, дозволяючи сервісу замінювати собою не тільки СМС, але й дорожчі MMS.

На початок 2014 року програма мала 400 млн активних користувачів по всьому світі, що перетворило її на безумовного лідера галузі. Після цього розробники вирішили знову зробити програму безкоштовною для завантаження та перейти на систему передоплати. Відтоді користуватися WhatsApp можна було безкоштовно протягом першого року, а далі — платити по 1$ на рік. Це компромісне рішення заклало базу для довгострокової монетизації сервісу та прискорило, і без того швидке, зростання аудиторії. Користувачі, що купили WhatsApp раніше, отримали безстрокову безкоштовну передплату.

Для Facebook WhatsApp — це продукт мрії, на який соціальна мережа витратила третину своїх вільних коштів. Навесні 2013 року з'явилися чутки про те, що месенджер може увійти до складу Google, називалася і ймовірна сума операції — 1 мільярд доларів. Google навіть готова була заплатити WhatsApp просто за обіцянку проінформувати її, якщо месенджер отримає пропозиції про покупку від когось іншого.

Програми для спілкування через WhatsApp існують для всіх актуальних, а також багатьох застарілих або нішевих мобільних платформ. Компанія випустила клієнти для iOS, Android, Windows Phone, BlackBerry, Nokia S40/Asha та Symbian, охопивши практично всі платформи на ринку смартфонів. Підтримка застарілих платформ привела до того, що WhatsApp, діє і в бідних країнах — тобто, це по-справжньому глобальний продукт.

У травні 2018 р. Ян Кум вирішив піти з компанії, яку сам же й створив. Також він покинув Раду директорів Facebook. Він пояснив своє звільнення бажанням займатися іншими речами, які його захоплюють. У тому числі і благодійністю, заснувавши Фонд сім'ї Кум.
Американський підприємець українсько-єврейського походження, засновник WhatsApp Ян Кум – один із найбільш таємничих філантропів у світі, пише видання Jewish Telegraphic Agency.

Як виявилося, деякі гуманітарні програми, які надають допомогу українським переселенцям у Європі та займаються евакуацією в Україні, існують на його пожертви.

Web-бібліографія

Григор'єв М. Засновник WhatsApp Ян Кум таємно жертвує на підтримку біженців з України [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/3UdSKmp. - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 21.VI.2022 . - Перевірено: 6.12.2023.

Засновник WhatsApp Ян Кум: біографія, кар 'єра і цікаві факти [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/4d5sWAy . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 30.X.2021. - Перевірено: 6.12.2023.

Історія успіху. Ян Кум – програміст-мільярдер [Електронний ресурс]. - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/43YZzvG . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов. : 23.V.2017. - Перевірено: 6.12.2023.

Полицька І. Хто такий Ян Кум: українець, що створив WhatsApp та став мільярдером [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/43Wpsfq. - Загол. з екрану. – Мова: укр. – Опис засн. на версії, датов.: 24.II.2020 . - Перевірено: 6.12.2023.

Тарасовський Ю. Засновник WhatsApp Ян Кум пожертвував на допомогу українцям десятки мільйонів доларів [Електронний ресурс]. - Електрон. текст. - Режим доступу : https://bit.ly/3Jjo7G5 . - Загол. з екрану. – Мова: укр. - Опис засн. на версії, датов.: 20.VI.2022. - Перевірено: 6.12.2023.

Левчин Макс
(1975)

Левчин Максиміліан – американський підприємець українського походження, співзасновник та головний інженер PayPal, віце-президент з розробки в компанії Google. Він – один з успішних IT-розробників Силіконової Долини. У 2000-х Левчин заснував революційну систему електронних переказів PayPal, яка вирізняється міцною безпекою фінансових операцій. Згодом Макс продав своє творіння і продовжив шлях у програмуванні. Після купівлі компанією Google одного зі створених ним додатків, Левчин став віце-президентом з розробки всесвітньо відомого пошуковика.

Макс Левчин народився 15 липня 1975 року в Києві. Його батько - відомий в літературних колах поет і прозаїк Рафаель Залманович Льовчин. Мати Ельвіна Пінхасівна Зельцман – мультимедійний художник, фотограф, перекладач і програміст. Вона була фізикинею і працювала в радіологічній лабораторії Інституту харчових технологій. Радянський уряд виділив для кабінету Зельцман два комп'ютери: радянський ДВК-2 та східно-німецький Robotron PC 1715. Час від часу Максиміліан супроводжував матір на роботу і звернув увагу на Robotron. Невдовзі Левчин навчився писати простенькі програми. Раніше він прагнув стати вчителем математики, але тепер хвалився, що, коли виросте, програмуватиме комп'ютери.

Батьки разом займалися і видавничою діяльністю, перекладами художньої літератури, мультимедійними перформансами. Макс теж малював з дитинства. Разом з батьком він входив до складу Київського клубу любителів фантастики «Зоряний шлях», у співавторстві з батьком написав фантастичну прозу в книзі «Остаточний текст та інші ідилії». У Макса є брат Сергій, він перекладач.

На хвилі єврейської імміграції його сім'я 1991 року переїхала до Америки, в Чикаго. Мова та культура були нові, але одне залишалось незмінним – любов Левчина до всього комп'ютерного. В Америці він нарешті отримав машину у власне користування.

Це був подарунок від родича, і він мав підключення до інтернету. Незабаром Левчина поглинула всесвітня павутина, де він відшукав форуми, повні споріднених йому «цифрових душ». Майбутньому мільярдерові тоді було 16 років, він знав англійську на достатньому рівні, щоб вступити в Іллінойський університет. В Чикаго Левчин став програмістом, продав перший стартап і подався в Силіконову Долину робити перші кроки в підприємницької подорожі, що назавжди змінить цифровий світ.

Левчин – один із засновників системи електронних платежів PayPal. Разом із Пітером Тилем він заснував компанію Confinity, завдяки якій можна було переказувати гроші електронною поштою. Незабаром Confinity стала успішною і з'єдналася з фінансовою компанією X.com, яка тоді належала ще нікому невідомому Ілону Маску. Об'єднана фірма отримала назву PayPal.

Його творінням у світі користуються понад 160 мільйонів людей у 200 країнах світу. І хоч ідея не нова, втім Максу вдалося першим продумати надійний захист від хакерських атак. У 2002 р. eBay Inc., американський гігант, що надає послуги інтернет-аукціонів та інтернет-магазину, придбав за $1,5 млрд платіжну систему PayPal. Угода миттєво зробила Левчина мільйонером зі статками в розмірі $34 млн.

У 2012 р. Левчин запустив сервіс, який дозволяє купувати у роздрібних продавців товари в розстрочку Affirm. До системи приєдналися 6500 продавців і брендів, серед яких Nike, Adidas, Dyson, Walmart, Target, Best Buy, Peloton та інші. Приблизно з половини транзакцій компанія отримує відсотки, а більшість доходів проєкту приносять виплати продавців, як зазначає американський Forbes.

Зараз Левчин, крім Affirm (який займає 75% його часу), займається проєктами Yelp і Kaggle, входить в правління Yahoo, Evernote і Quid і – активно інвестує в стартапи, в тому числі Pinterest, Stripe, Kaggle, Misfit Wearables, SmartThings і AngelList. Ще одним головним проєктом для себе Левчин називає розроблення і розвиток Glow – мобільного застосунку для жінок, які мріють стати мамами. Програма допомагає відстежити спеціальні періоди в організмі, в які найвища ймовірність зачати дитину. «Це екзистенційна потреба. Я бачив, що безпліддя робить із сім'єю. Це дуже важлива проблема, яку потрібно вирішити».

Левчин заснував премію «Frima Lukatskaya Scholarship in Computer Science» в галузі комп'ютерних наук на честь своєї бабусі по материнській лінії Фрімен Йосипівни Лукацької – астрофізикині, докторки фізико-математичних наук, наукової співробітниці Головної астрономічної обсерваторії АН УРСР, авторки монографій «Статистичне дослідження блиску неправильних і напівправильних змінних зірок» та «Зміна блиску і кольору нестаціонарних зірок».

Окрім премії на честь бабусі, 2015 року він заснував власну «Премію Левчіна» в розмірі 10 тис. доларів, яку щорічно присуджує людям або командам, котрі зробили великий внесок у криптографію, – науку про методи безпеки, конфіденційності та автентичності інформації в інтернеті.

Чи думає Левчин, яким буде черговий поворот в його бізнес-кар'єрі, поки невідомо. Але що б не зробив новий мільярдер, це, швидше за все, буде пов'язано з його улюбленою справою – програмуванням і кібербезпекою.

Література

Сонні Д. Засновники. Історія створення Paypal та Кремнієвої долини [Текст] / Д. Соні ; пер. з англ. Я. Лебеденко . – Харків:Віват , 2023 . – 560 с.

Web-бібліографія

Грабенко Л. Макс Левчин: історія киянина, який став мільярдером у США [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/49tSFzD. - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов. : 15. VII .2023 . - Перевірено: 6.12.2023.

Зроблено в Україні. Українець, який підкорив Силіконову долину [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://24tv.ua/zrobleno_v_ukrayini_ukrayinets_yakiy_pidkoriv_silikonovu_dolinu_n546076 . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов. : 20. II .2015 . - Перевірено: 6.12.2023.

Інформація про Макс Левчин [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://forbes.ua/profile/maks-levchin-170 . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 14.0I.2021 . - Перевірено: 6.12.2023.

Сапітон М. «Я створюю ідеальний розпорядок дня і дотримуюся його з маніакальною точністю». Правила бізнесу Макса Левчина [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/3PYZVfS. - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 15.III. 2021 . - Перевірено: 6.12.2023.

Уродженець Києва Левчин поповнив світовий список доларових мільярдерів [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://censor.net/ua/n3241909 . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 14.0I.2021 . - Перевірено: 6.12.2023.

Чепурнова Я. Відомий мільярдер з України [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://slovopys.kubg.edu.ua/vidomyi-miliarder-z-ukrainy/ . - Загол. з екрану. – Мова: укр .

Харпак (Шарпак) Георгій (Жорж)
(1924 – 2010)

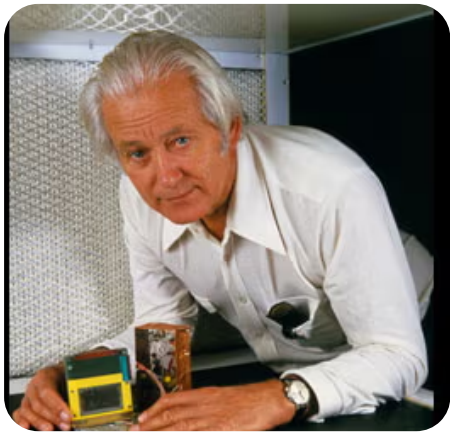

Георгій Шарпак – один з видатних фізиків Франції українського походження, чиє ім'я стоїть в одному ряду з іншими французькими нобелівськими лауреатами, такими як: Антуан Анрі Беккерель, П'єр і Марія Кюрі, Габріель Іонас Ліппман, Жан Батист Перрен, Луї де Бройль, Луї Нєєль та ін.

Шарпак народився 1 серпня 1924 року в м. Дубровиця Рівненської обл. в єврейській сім'ї. Сім'я не була бідною. Вона мала двоповерховий кам'яний дім. Батько Мотл Харпак (згодом Моріс Шарпак) був підприємливою людиною і брався за все: служив бухгалтером у лісовому господарстві, виробляв цеглу, морозиво, напої, торгував виробленим. А мати Хана Шапіро (згодом Анна Шапіро) давала ґаздівству лад. Батьки тримали мануфактурну лавку на одній із головних вулиць. Єврейська родина розмовляла на ідіш. Батько сповідував сіоністські погляди, тому головним у сім'ї було читання Тори на івриті. З дитинства Георгій та молодший брат Андрій учили грамоту та релігію.

Семирічним Георгій зламав ногу, і лікар порадив батькам звернутися до фахівців у Варшаві. Так почалися мандри по світах. Пошуки кращої долі змусили родину виїхати до Палестини. Потім, у 1931р., сім'я переїхала до Франції та поселилася у Парижі. Там ім'я Георгія зазвучало як Жорж. У Парижі їх чекав брат батька з родиною, який на перших порах їх підтримував. Двоюрідна сестра Жаніна швидко допомогла Григорію опанувати і французьку мову. Це була уже шоста мова, якою він оволодів.

З дев'ятирічного віку хлопець просиджував довгі часи в муніципальній бібліотеці, перечитуючи багато літератури. Своїми швидкими успіхами він зобов'язаний творам Ж. Верна, О. Дюма, Ф. Купера та інших відомих письменників.

Георгій розпочав навчання у середній школі. У 1938 році підліток вступив до ліцею Святої Луїзи в Монпельє, де його застала Друга світова. 19-річним Георгій вступив до Руху Опору, за що його арештували. З 1944 по 1945 р. він провів в одному з найстрашніших концтаборів Німеччини – Дахау під Мюнхеном. Його життя висіло на волосині, але він вижив завдяки знанням мов.

Після війни Жорж отримав громадянство Франції, закінчив ліцей, здобув ступінь бакалавра у вищій гірничій школі. Під час навчання в коледжі Де Франс відвідував лекції Фредеріка Жоліо-Кюрі, працював у його лабораторії.

Так експериментальна фізика захопила молодого вченого. У 1955 році Жорж Шарпак отримав ступінь доктора наук у галузі ядерної фізики. З 1959 року він почав працювати в Європейському центрі ядерних досліджень у Женеві. Вченому доводилося часто виїжджати за кордон, читати лекції. Тут він і зіткнувся з проблемою: прізвище Харпак іноземцям було важко вимовляти. Так з'явився Жорж (Джордж) Шарпак, який згодом став членом Французької академії наук, почесним доктором чотирьох найшановніших університетів світу.

У 1964 році Шарпак винайшов знамениту багатодротову пропорційну камеру – «камеру Шарпака», що стала прототипом детектора часток, який використовують у сучасних велетенських прискорювачах. На відміну від лічильника Гейгера, цей прилад дозволяє не тільки визначити величину іонізації, але й встановити точні координати проходу електронних часток. Камера Шарпака відкрила новий напрямок у створенні вимірювальних приладів у ядерній фізиці, а загальні принципи та технічні новації використовуються й у прискорювачах елементарних часток, зокрема у Великому адронному колайдері.

У 1992 році за цю розробку Георгій Шарпак отримав Нобелівську премію з фізики. Про свій винахід Шарпак сказав: «Така собі невеличка штуковина 10 на 10 сантиметрів, яка принесла мені світове визнання, оскільки поєднання цього детектора з комп'ютером збільшує швидкість збору інформації в мільйони разів».

Премія дала необхідні кошти для створення власного малого підприємства з розробки нового типу детектора, за допомогою якого

можна досліджувати структуру ДНК і проводити дослідження ракових пухлин.

Шарпак – член Французької академії наук з 1985р., професор кафедри Жолю-Кюрі у Вищій школі фізики і хімії в Парижі, почесний доктор Женевського університету. В 1989 р. був відзначений премією Європейського фізичного товариства.

Помер Жорж Шарпак 29 вересня 2010 року у Парижі.

Література

Абліцов. П. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті [Текст] / П. Абліцов . — К.: КИТ, 2007. — 436 с.

Алексієвець М. Георгій Шарпак : видатний внесок у розвиток світової науки [Текст] / М. Алексієвець, Л. Алексієвець, М. Алексієвець // Україна– Європа – Світ : міжнар. зб. наук. пр. Сер. : Історія, міжнар. відносини. –Тернопіль, 2011. – Вип. 5. – У 2 ч. : Україна – Європа – Світ : історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку. – Ч. 2. – С. 209-214.

Бондарчук П. Шарпак Жорж (Георгій) [Текст] / П. Бондарчук. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наукова думка, 2013. — Т. 10 : Т — Я. — С. 597.

Бухало Г. Рівнянин – лауреат Нобелівської премії : сторінки життєвого шляху Георгія Шарпака [Текст] / Г. В. Бухало // Актуальні проблеми вітчизн. та всесвіт. історії : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. – Рівне, 2004. – Вип. 3. – С. 65-68.

Громик В. Нобелівський лауреат – уродженець Сарн [Текст] / В. Громик // Сарнен. новини – 1993. – 14 лип.

Довгий С. , Литвин В. Жорж Шарпак (Charpak) [Текст] / С. Довгий, В. литвин // Енциклопедичний довідник «Лауреати Нобелівської Премії. 1901- 2001». – К. : Український видавничий центр, 2001, . – С. 630.

Камери халамидника : лауреат Нобелівської премії в галузі фізики Григорій Харпак народився в Дубровиці [Текст] // Поліс. маяк. – 2004. – 28 лют.

Корсак І. Імена твої, Україно [Текст] / І. Корсак. — Луцьк: ПВД «Твердиня», 2007, с. 158—161.

Степанюк Л. Жорж Шарпак – лауреат Нобелівської премії : наук.-допоміж. покажч. [Текст] / Л. Степанюк. – Рівне : Волин. обереги, 2011. – 32 с.

Литовченко П., Козирський В. Творець детекторів елементарних частинок [Текст] / П. Литовченко, В. Козирський // Вісн. НАН України. – 2010. - № 12. – С. 88-89.

Тишкевич Р. Дубровичанин Григорій Шарпак – лауреат Нобелівської премії [Текст] / Р. Тишкевич // Дубровиці 1000 років : зб. Матеріалів наук.-краєзн. конф., присвяч. 1000-річчю першої писем. згадки про м. Дубровицю, провед. 16-17 верес. 2005 р. – Рівне, 2005. – С. 71-75.

Цимбалюк Є. До України не вернувсь [Текст] /Є. Цимбалюк // Обірвана молитва за Україну. – Рівне, 2009. – С. 165-168.

Шендеровський В. Його народила Волинська земля - Георгій Харпак [Текст] / В. Шендеровський Нехай не гасне світ науки. Книга перша. — Київ: ВД «Простір», 2009. - 416 с.

Чекман І. «Україно, обітована земле мого серця!» : Нобелівські лауреати – вихідці з України [Текст] / І.Чекман // Вісн. НАН України. – 2006. – № 10. – С. 51.

Web-бібліографія

Бомбела В. Українець створив новий детектор елементарних частинок. І отримав Нобелівську премію [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: **https://bit.ly/3xvnCG5** . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 12.IV. 2017 . - Перевірено: 12.12.2023.

Вони прославили Україну. Георгій Шарпак [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://bit.ly/3UfPver . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 17.I. 2018 . - Перевірено: 21.12.2023.

Ракузина Н. Герой Руху Опору [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://uahistory.com/topics/famous_people/2779 . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 4.IV.2012 . - Перевірено: 21.12.2023.

Черкаська Г. Георгій Харпак - український лауреат Нобелівської премії [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: https://uamodna.com/articles/georgiy-harpak-ukrayinsjkyy-laureat-nobelivsjkoyi-premiyi/ . - Загол. з екрану. – Мова: укр . – Опис засн. на версії, датов.: 30.IX.2014. - Перевірено: 20.12. 2023.

Яцків Ярослав
(1940)

Видатний вчений у галузі астрономії, космічної геодинаміки та космічних досліджень, доктор фізико-математичних наук, член Президії Національної академії наук України, директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України, академік НАН України, президент Української астрономічної асоціації.

Він народився в 1940 році у с. Данильче Рогатинського району Івано-Франківської області, закінчив Львівський політехнічний інститут і аспірантуру Головної астрономічної обсерваторії НАН України, деякий час працював астрономом-спостерігачем у Полтавській гравіметричній обсерваторії АН УРСР. Весь його шлях у науці був пов'язаний з космічною геодинамікою та фундаментальною астрометрією. В 1975 році Ярослав Яцків став директором Головної астрономічної обсерваторії. Посаду цю обіймає й дотепер. Під керівництвом ученого Головна астрономічна обсерваторія НАН України набула широкого міжнародного визнання, стала однією з найбільших в Європі.

У 1976 році став доктором фізико-математичних наук, від 1985 року він – академік НАН України з 1998 року – член Президії Академії. Як член Президії є головою її Науково-видавничої ради, заступником Ради з космічних досліджень. А ще – організатором і директором Інституту енциклопедичних досліджень НАН України.

У 1994 році за участі академіка Яцківа було створено науково-практичний журнал «Космічна наука і технологія». Крім того, він заснував журнал «Кінематика і фізика небесних тіл», науково-популярний часопис «Світогляд», є також членом редколегії науково-практичного журналу «Наука та Інновації».

За розробку теорії координатних систем геодинамічних і космічних досліджень у 1983 році Ярослав Яцків був удостоєний Державної премії УРСР у галузі науки і техніки.

Вже за часів незалежної України академік Яцків ініціював створення Української астрономічної асоціації, незмінним президентом якої є і до сьогодні. Варто додати, що за його ініціативою і під його керівництвом ще за радянських часів на піку Терскол у Приельбруссі було збудовано найвисокогірнішу (висота 3200 м над рівнем моря) обсерваторію Європи, яка і нині належить НАН України. А в 1992 році саме академік Яцків ініціював створення Національного космічного агентства України.

У 2000 році за розробку теорії нутації вісі обертання Землі Ярослав Степанович Яцків отримав премію Євросоюзу імені Рене Декарта. Він є єдиним лавреатом цієї премії серед учених України. Його наукові праці стосуються проблем фундаментальної астрометрії, космічної гео- та планетодинаміки. Розвинув математичні методи аналізу астрономічних спостережень. Визначив параметри вільної нутації Землі.

Багатогранною є і громадська діяльність академіка НАН України Ярослава Яцківа. Він є іноземним членом Польської Академії наук, академіком Міжнародної академії астронавтики, президентом Міжнародної асоціації україністів, головою Українського міжнародного комітету з питань науки і культури при Національній академії наук України, членом Конгресу української інтелігенції, Української Всесвітньої координаційної ради, членом Ради конкурентоспроможності України, працює в багатьох інших наукових організаціях.

Мала планета Сонячної системи №2 728 носить ім'я «Яцків».

Вибрані праці

Основні наукові праці Ярослава Яцківа стосуються проблем фундаментальної астрометрії, космічної гео- та планетодинаміки. Автор понад 200 науково-популярних праць та низки монографій.

Яцків Я. Астрономія – передовий рубіж природознавства: лекція [Текст] / Я. Яцків .– Луцьк : Волин. нац. ун-т. ім. Л. Українки, 2009.– 26 с.

Яцків Я. Вибрані праці з астрометрії та геодинаміки [Текст] / Я. Яцків; НАН України, Голов. астрон. обсерваторія. - К. : , 2000. - 496 с.

Яцків Я. Наукові будні. Справа «МОН» [Текст] / Я. Яцків .– К.: Академперіодика, 2010.– 110 с.

Яцків Я. Нетипова біобібліографія [Текст] / Я. Яцків . – К. : Академперіодика, 2020. – 172 с.

Яцків Я. Хроніки апексного десятиліття [Текст] / Я. Яцків . – К.: ВАІТЕ, 2010. – 408 с.

Яцків Я. Хроніки постювілейного життя (2016 - 2019) [Текст] : [документально – автобіографічний нарис] / Я. Яцків . – К. : Академперіодика, 2020 . – 288 с.

Яцків Я. А віз і нині там, або що змінилося в організації української науки? [Текст] Я. Яцків // Світ . - 2022.- серпень (№ № 31-32).- С.4.

Яцків Я. Чи може бути космічною держава, яка не має національної космічної програми? [Текст] Я. Яцків // Світ . - 2022.- серпень ((№ № 29-30).- С.4.

Література

Лівіщенко, Д., Братусь Т. Академік Ярослав Степанович Яцків – видатний вчений в галузі астрономії та космічної геодинаміки [Текст] / Д. Лівіщенко, Т. Братусь // Людина у світі високих технологій : збірник праць XVIII Міжнародної молодіжної науково-практичної конференції «Історія розвитку науки, техніки та освіти» (23 квітня 2020 р., Київ). – Київ, 2020. – С. 31-33.

Посилання: Ярослав Степанович Яцків (до 75-річчя від дня народження) [Текст] // Наука та наукознавство. — 2015. - № 4. — С. 127.

Про Яцківа Я. С. До восьмидесятиріччя від дня народження Я.С. Яцківа [Текст] // Радіофізика і радіоастрономія . - 2020.- Т.25 . - С.331-332.

Стріха М. Дорога надії й особливості обертання Землі: неювілейні нотатки до дати астронома Ярослава Яцківа [Текст] / М. Стріха // Україна молода.- 2020. – 9 груд. (№ 122). – С. 12-13.

Шаров І. Яцків Ярослав Степанович : Планета його імені [Текст] // І. Шаров Вчені України : сто видатних імен . – К. : АртЕк, 2006 . – С.478 - 481.

Web-бібліографія

Академік Ярослав Яцків став почесним доктором КПІ [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: **https://kpi.ua/2021-12-23** - Загол. з екрану. – Мова: укр . Опис засн. на версії, датов.: 23. XII.2021. - Перевірено: 21.10. 2023.

Кравчук С. Г. Ярослав Яцків – науковець і громадський діяч. До 75-річчя академіка НАН України Я.С. Яцківа [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: **https://bit.ly/3xAvUwF** - Загол. з екрану. – Мова: укр . Опис засн. на версії, датов.: 29. X. 2015. - Перевірено: 21.10. 2023.

Кравчук С. Г. Ярослав Яцків – науковець і громадський діяч. До 75-річчя академіка НАН України Я.С. Яцківа [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: **https://bit.ly/3xAvUwF** - Загол. з екрану. – Мова: укр . Опис засн. на версії, датов.: 29. X. 2015. - Перевірено: 21.10. 2023.

Прокопенко М. Потяг людства до відкриттів ніколи не зникне [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: **http://surl.li/snizl**- Загол. з екрану. – Мова: укр . Опис засн. на версії, датов.: 25. X. 2018. - Перевірено: 21.10. 2023.

Сюндюков І. Бездіяльність – згубна [Електронний ресурс] . - Електрон. текст. - Режим доступу: **http://surl.li/snjbg** - Загол. з екрану. – Мова: укр . Опис засн. на версії, датов.: 10. XI. 2017. - Перевірено: 21.10. 2023.

Україна справді багата на неймовірних талановитих людей. І де б не опинилися вони, завдячуючи своїй долі та життєвим обставинам, ми з гордістю можемо сказати – це наші земляки, наші українці!

Бібліографічний покажчик

Вип. 1

Україна неймовірних талантів

Підготувала: Л. Сухарева, головний бібліограф ІБВ
Відповідальна за випуск: О. Чоловська
Технічний редактор: Т. Величко

Одеська обласна бібліотека для юнацтва
м. Одеса, вул. Ак. Корольова, 46
Тел: (048) 747-22-42; +38(063) 440-37-85
https://mayakovka.od.ua/
E-mail: oubim@ukr.net
oubim.nmv@gmail.com